

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS-ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

20.

MAJUS 29. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizethetni rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 krjával, minden postahivatalnál, 's Pesten Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váczi utcában.

Tartalom: Nemzeti nevelésünk. I. II. — Normál iskolák Csehországban. — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — Tan- és nevelésügyi tudósítások.

Nemzeti nevelésünk.

I.

Egy nagy nemzet' ujjászületésének fájdalom- és reményteljes napjait éljük; egy nemzetét, melly az öt annyiszor fenyegetett végenyészet' tátongó örvényéből, hova öt a' visszas sors, és — önvétkei sülyesztették, egy már-már kétségbeesőnek erőmegfeszítésével kiragadva magát, a' világtörténet' agg folyamának színére ujjolag fölvergődött; egy nemzetét, mellyet rosszakaróinak összeesküvése az élők' sorából, a' legkiszámítottabb álnokság- és iszonyatosb hatalommal igyekezett kitörölni; de mellyet Isten' irgalma, mint látszik, és hiszszük, annál dicsőbb korra tartott fön, minél siralmasabb volt a' lefolyt néhány századok alatti sanyaru tengődése. Mivel a' lét, melly ez időszakban osztályrészüln juta neki, minden egyébként inkább, de olly nemzeti életnek csakugyan nem nevezethetik, mellyben egy, saját érdekei iránt kellőleg fölvilágosított nemzet, örömteljes önérettel, szabadon tetheti mindazt, mit virágzásának eszközlésére ő maga jónak hisz; 's minővel, ha nem egyenlő mértékben is, de korunk' valamennyi mivelt népei birnak . . . 'S e' nemzet mi vagyunk: nemzeti ujjászületésünk' napjait önállóságunk 's függetlenségünk' perceitől kezdve számítók; azon időtől fogva, mellyben hazafiui érzelmeket táplálni, a' magyaroknak nem dicsőség nélküli multjához egész kegyelettel ragaszkodni, 's azt ujjolag visszaidézni akarni, mellyben e' vágyat 's törekedést a' férfias jellem' becsületes őszinteségével bevallani, nem csak, de tettek által is tanusítani, szóval, a' nemzet' anyagi és szellemi fölvirágzására megkivántató eszközök' használása felől szabadon szólani, rendelkezni, 's azt egész lelkesedéssel munkába is venni, — megszünt fölségsértési bün, vagy legalább is rossz

ELSŐ FÉLÉV.

ézelmekkeli gyanusittatás' oka lenni; azon időtől fogva, midön nem kell többé aggodalmas előrelátással örizkedni a' száz meg száz, egymással ellenkező intimatumok' tömkelegébe ütközéstől, ha ki valamelly közhasznu vállalatba, (mi természetesen, itt főleg tanítás- és nevelésre vonatkozókat értünk,) saját legjobb belátása szerint kapni akar, sem a' különféle provincialis érdekek' megsértése miatt emelt vádaktól félni, ha honának holdogságát, emelkedését, értelmi 's gyakorlati életrevalóságát, sőt erényességét is, (csak a' szomszéd örökös tartományokból bevándorlott, 's itt bármilly sok évek óta letelepedett katonai 's nem katonai egyének' házasodásának annyi gátot vető formalitásokat, ezer meg ezer nem csak egyén, de család' moralis elkorcsosodásának és becstelenségének kuffejét, a' családi élet, 's ezzel minden népnevelés' alapjának megvesztegetőjét említjük*) jobban meri kívánni, 's erélyesebben előmozdítani, mint egy vagy más szomszéd tartomány' pénzbéli, néha csupán képzelt haszna igényli. Azonban ez állapotok' festése nem ránk 's ide tartozik. Egyedül érinteni kellett, hogy belássuk, miszerint illy viszonyok közt honunkban nemzeti nevelésről nem lehetett szó; 's hogy az utóbbinak hiányát

*) E' sorok meg valának már írva, midön a' 'Közöny' 109-dik száma után örömmel értesülénk róla, mikép egy, a' vallás- és közoktatási ministerium által kibocsátott rendeletnél fogva, a' főleg nagyobb városok' erkölcsiségét megmételvezett eme' seb orvosolva van, és 'ilyen, az örökös tartományokból beköltözött egyének' összeesküvése ellen, csak azért, mert beköltözöttek, ha egyéb akadály nincsen, az illető egyházi előjáróságok 's lelkészek által akadály' nem gördítethetik. Volt idő, midön az e' sérvek miatti legegyszerűbb panaszt is, emelni tilos volt, 's az irántai fölshólatást, az akkor még általunk szerkesztett 'Religio és Nevelés' hasábjairól, egy kérelhetlen 'censura' mindannyiszor kitörülte! Hála az égnek, hogy ma már panaszok' emelése nélkül is segítve van a' bajon.

egyed személynékné, vagy hatáskörükben annyí oldalról korlátozott egész testületekné is, az egyháznak, 's tanítás- és neveléssel foglalkozott társulatainak fölroni, legnagyobb igazságtalanság lenne. A' főbaj a' szerkezetben, a' rendszerben magában rejlett; 's ez nem az egyház' műve, hanem egy féltékeny, 's erővel pártfogói szerepet játszani akaró politicának volt kifolyása.

De a' hol születésről van szó, ott első gondolatunknak a' nevelésre kell irányozva lenni. Az ujonszületettnek taníttatnia szükség és neveltetnie, azon nagy hivatásnak egész mértékben betölthetésére, melly századunkban a' tudomány- és műveltségnek olly magas fokára jutott nemzeteké; 's melly minden, ez ideig mivel tudományágak- és mesterségekbeni kitünő jelességet föltételez, 's a' morális erőn kívül olly, kereskedelmi, müipari, 's más tekintetekbeni kifejllettséget, melly a' világérdékek' küzdelmeiben, a' háttérbe szoríttatás' félelme nélkül, az őt illető helyet megtartani értse is, bírja is egyszersmind. A' szabadságszerző hazának erős karokra vala szüksége: 's ezeket, Istennek hála, az alkalmas időben nem nélkülözte; de a' tartós nemzeti jóllét, 's az e' szabadságot jól és nemesen használni tudás, sokoldalú műveltséget igényel, előhaladottat a' századnak megszaport, 's tökéletesített tanítás-eszközeivel: mit csak a' jó karba helyezett, 's kellő számban előállított iskolák képesek, az erkölcsiség és vallásosság' biztosítására szükséges egyéb intézkedések mellett, eszközölni. Egy önálló nemzet' fiainak mindent, és tökéletesen kitanulhatniok kell, mit a' közjóllét' eszközésére tudni; 's mindabban gyakorlati utmutatást kell vehetniek, mit ugyane' célra létesíteni szükséges. Mivel ámbátor egészen elszigetelt 's magának való életet, az egymásra nem-egy tekintetben szoruló népek sem élhetnek, 's így mindeiktől minden soha sem fog kitelni: azért mégis igaz, hogy önállóságra egyedül értelmi fensőbb-séggel bíró, 's a' nemzeti élet' főszükségeit önerejével, másoktól függetlenül is kielégíteni képes nemzetek tarthatnak számot. 'S valljon van-e, lehet-e egy nemzet' életében főbb szükség, az erkölcsi és értelmi, müipari 's művészeti kifejlődést eszközölni tanítás- és nevelésnél? Egy dühös ellenség által földult városok terülné el, a' hazának illy balsorsa fölött könybe lábadt szemek előtt, mellyeket újraépíteni, kirabolt 's fölégetett falvak, mellyeket újra benépesíteni kellend; elpusztult gyárak, elhagyott majorok, letarolt szántóföldek, mellyeket értelmes kéz- és földművesek' ipara fog csak az előbbinél is nagyobb virágzásra emelhetni; csaknem egészen új nemzedékre vagyon szükség, melly egy nagy és boldog álladalomnak szolgáljon biztosítékul, 's öre, védője, föntartója lehessen

ama' szabadságnak, mellyet a' lét 's nem lét közt választani kényszerült hazafiui lelkesedés véres kézzel vivott ki, magát 's jövőjét megmentve a' kinos elveszéstől.

Most már ideje van tehát, szólani 's írni a' nemzeti nevelésről: most már lehet ezt tenni nekünk is magyaroknak, kik az eddig közlöttek többnyire mély fájdalom, 's az előttünk e' földön legbecsesebb érdekek' veszélyeztetése fölötti aggodalom' sulyja alatt irtuk; egy olly aggodalom' sulyja alatt, minő csak a' jó gyermek' kebelében dulhat, ki halálra beteg anyjának ágyánál virraszt: szeretett szülőjének minden érveréséből jósolgatva, valljon föllábad-e ismét, vagy pedig a' sirba leszalland, mellyet neki ellenségei ástak? 'S ki nem élt át e' kórágynál perczeket, midőn a' gyermeki szívnek, melly előtt a' jövő el vala fedve, csupán a' fájdalom maradt, és szemeinek a' könyök' árja: mivel a' remény' szép csillaga borus felhök megé rejtözött? Ah hisz' a' nemzeti halottak' száma elég nagy a' világtörténet' tágas mezején, arra, hogy az e' térről leszoríttatás' lehetőségének gondolata, egész iszonyatosságában föl- fölvillanjon a' föben; mellyet egyedül a' religionak azon vigasztaló szózata képes elűzni, hogy: 'a' keresztény hit nem csak az egyéneket biztosítja leendő föltámadásukról, hanem az e' hitet elfogadott, 's a' szerint élő népeket is halhatatlanítja.' Azóta a' borus láthatár kiderült, a' kinos fájdalom enyhült, a' szebb jövőhez ismét remény nyílt; 's messzeható tervek' magasztos öntudatában szabad ismét a' magyarnak elmondani, mint véli honában a' virágzásba hozandó tudományok 's művészetek' testvéri karjai közt, a' nemzeti élet- 's műveltségnek, boldogító gyümölcsökben dus előfáját nagyra nevelhetni.

II.

Mi egyesek' boldogságának alapja, az a' társadalmak 's népek' jóllétének is szükséges föltétele: mivel magát boldognak érző álladalom, csak az illy egyénekből alakulhat. Szükség ennekokaért, hogy a' keresztény műveltség' áldásaiban részesülni kívánó nemzetek' nevelési rendszere is, az elégedettség és legboldogítóbb érzelmek' szülőjére, a' vallásosságra legyen alapítva. Ennek tartója pedig örökké amaz intézet fog lenni, mellyet a' világ' Megváltója épen e' célból hozalétre, tudnillik az egyház. Népevelés, ennek segédkezei 's befolyása nélkül, nem sikerülhet. Legyen azért a' religio- 's egyháznak is megadva a' tökéletes szabadság: saját körében, 's a' természetével egyező (tehát szellemi) eszközök' használása által, minél hathatóssabban közremunkálhatni azon egy célra, mellyet a' világi 's lelki hatalomnak egyaránt kell maga elébe kitűzni, bárha különféle

uton jutnak is ahhoz, 's melly nem más, mint az emberi-nem' boldogítása. Ne is féljen senki az egyház' befolyásától a' tanítás- és népnevelésre. Neki lényegében fekszik: egyedül a' béke, főnálló rend 's törvények' értelmében munkálni, 's az isteni gondviselés' csudálatos működését elismerve a' rá nem bízott világesemények' alakultában, igazságszeretetet, az emberiség és ennek elidősíthetetlen jogai iránt tiszteletet, könyörületességet, felebaráti szeretetet, 's a' halandót megnemesítő minden erények-, tehát a' testvériségnek is magasabb fokát, tudillik a' valódi hazafiuság' őszinte gyakorlatát, szó- és példával hirdetni. Ez irányt eltéveszthetik egyesek; de az egyház maga csakhamar el tud a' legbonyolultabb politikai viszonyok közt is azt illetőleg igazodni, mi az adott körülmények közt legfőbb hivatása; és a' nemesbült humanizmus', az istenesség által megszentelt, magasztosított, erélyesebbé tett felebaráti szeretet' ápolója marad örökké, a' zsarnoki hatalom által leigázott népek közt szintugy, valamint a' legszabadelyűbb köztársaságokban. Az éjszakamerikai, belga 's francia egyház nem kevésbbé barátja ennek, mint az oroszbirodalmi üldöztetések alatt vértanui dicsőségben részesült papok és apácák voltak: 's ellenkezőre tanítani és nevelni a' gondviselésére bizottakat bizonyosan sehol és soha sem fogja. Az álladalom viseltessék bizodalommal iránta: 's ő e' bizodalmat a' leghőbb, egész az önfeláldozásig menő ragaszkodással fogja viszonzni; adjon irányt munkásságának, azt illetőleg, mit általa polgári tekintetben, az iskolai 's népnevelési téren eszközölni kíván: 's ő ez irányban a' legkitartóbb, 's lelkesmeretesebb igyekezettel fog működni. Mivel a' kormányformák változhatnak: de az egyház' hivatása nem változik; melly neki az általa nem módosítható külviszonyokhoz alkalmazkodást, 's a' népeknek azon határozott állapotban boldogítását, megnyugtatót, és elégtételt tevését szabja elébe tartozásul, melly állapotba őket az isteni gondviselés helyezte. . . Az egyház- és religionak nincs más mértéke a' gazdag, 's más a' szegény' számára, tehát a' monarchiák és köztársaságok, az elnyomók 's elnyomottak' számára sincs: de azért más, majd fölemelő 's vigasztaló, majd ismét kéréző, 's engesztelő hangon szólva kell, a' különféle viszonyokhoz képest, egyhez is, máshoz is fordulnia; 's mig a' szolgáló bilincsből raboskodót békétülésre, 's nyomorának Istenben vetett reménységgel nyugodt elviselésére, mint e' helyzetben rá nézve legjobbraint: addig urának az emberek közti testvérséget, Isten előtti egyenlőséget, a' halandónak Istentől nyert eredeti méltóságát juttatja eszébe, 's önkényes letevésére hívja föl őtet azon, erőszakos eszközök által nyert hatalomnak, mely-

lyet a' másik által, őt csak szerencsétlenné teendő módon, lerázatni nem enged. Az igazság egy, melly mindkettőnek a' maga teendőjét kiszabja: de mégis mig ott fenyít, emitt vigasztaló irt csepegtet a' sebre. A' dús gazdagnak elengedhetlen kötelességül teszi az ügyefogyott testvér' gyámolítását: de azért ezt még sem jogositja föl a' nyújtandó segedelem' kicsikarására; mivel országa nem e' világról való. Neki csak szív- és értelemre ható, erkölcsi fegyverei vannak; a' külerővel kényszerítés, ugy ezen kényszerítés alá eső jogok és kötelességek' tetteles végrehajtása is, nem tartoznak birodalmába. Ugyanazon egyház, melly a' nyomatást békével tűrni tanítá, tanítani fogja tehát a' nyert szabadságnak megbecsülését, annak erélyes védelmét, 's kellő használatát is, a' nélkül, hogy elvei változtak volna. Ő szintugy föl tudja, mint bárki más, a' valódi szabadság' boldogító erejét, 's végtelen értékét fogni; mert a' szolgaság kinek sem tetszhetik: 's az általa tanított 's nevelt népek szintugy példányai lesznek a' szabadsággal helyesen élni tudásnak, mint voltak azelőtt a' nyomasztó külviszonyok közt, a' keresztényi önmegtágadás- és békétülésnek; mivel az, mit ezen örökös változásoknak alávetett világban szeret, és szeretnie szabad, nem a' mulékony külformák, hanem a' mi ezekben él, a' szabad munkásságra teremtett, 's ez által örök boldogságának eszközlésére hivatott lélek, az ember. Alkalmaztatók a' szabadság' elvét a' tanítás- és nevelésre is, alkalmaztatók azt a' bilincset és megszorítást legkevésbbé tűrni tudó szellemiekre, az egyház- és religiorais: és e' szabadság, mellyben az arra született ember olly jól érzi magát, legerősebb biztosítéka leend az egyház által adandó tanítás és nevelés' nemzeti voltának: mivel olly állapotot, melly kedves és boldogít, szeretni, annak föntartása mellett egész lelkesedéssel küzdeni, szintolly természetes, mint a' milly lehetetlen maradandóságot igérni az olly helyzetnek, melly ki nem elégít, megnyugtatót nem ad, és örökké csak a' sajtó sebekre emlékeztet, mellyeket a' súlyos bilincsek a' szabadságszomjas lélek- és testen ütöttek.

Mi tehát vallásos népnevelést akarunk: mert a' népeket is csak ugy, valamint az egyéneket, egyedül a' vallási tanítás és nevelés boldogíthatja; és e' vallásos irányt a' nevelésnek szabadon kívánjuk, minden bevett felekezettől, saját hiveinek adatni: mivel a' valódi istenességet csak illy uton lehet a' lelkekben meggyökereztetni. Vallásosság, azaz: Isten iránti hála, 's a' fölülröli gyámolítás' szükségének érzete, illik a' nemzetekhez is; illik főleg a' magyarhoz, mellyet annyi veszedelmek közt egyedül a' Magasságbelinek hatalmas keze tartott meg. 'S vajha az Isten iránti hálnak kife-

jezéseül, a kebelében, néhány, erkölcsiségére nézve is mostoha századok alatt meghonosult káromkodással föl hagyván, a durvaság eme vad bélyegének letörlésével, mindazon nemzeti vétségéért illő expiatiót nyújthatna, mellyek őt ez ideig terhelték . . . Vallásos nevelésre nagyon szükség, melly ne könyvnélkül betanult, pusztá szavakban, hanem a tettekbe is kitörő mély érzelmekben helyezve az istenesség erejét, szilárd, jó és balsorsban egyaránt rendületlen jellemeket adjon a honnak; s megvesse alapját azon morális hatalomnak, melly egyedül tarthatja fön századokon át a világi álladalmak vér- és könyektől ázott épületeit, összerokadtokkal annyi ezerek s milliók földi jóllétének eltemetőit. A vallás, és ennek tartója az egyház megvetetésbe jött, nagy részben az azt pártolni mondott, s annak érdekeit örökké szájokban hordozott álvallásosok képmutatása miatt is, a szó és tett közti különbség, a jellemhiány, s a kereszténytelen gyávaság miatt is, melly a religio s egyháziasság árnyékába lopódzván, a tudatlanok által annak mintegy elválhatlan társaul kezdett nézetni. Az uralkodó és statusvallások kora eltűnt; szükség, hogy kiki magának, önjava-, boldogsága- és megelégedéseért igyekezék hívő, s keresztény lenni: ne azért, mivel egy udvar fénye, vagy az etiquette kívánja. E külszínrei vallásosság, adjon mindenütt a benső, házas és családi ajtatosságnak helyet; s az álladalom nézzen a közbátorság és nemzeti jóllét ellen irányzott merénynek, minden olly botránkozató szót és tettet, melly az igazi, s bármilly confessiojuak előtt is szentnek lenni kellő vallásos érzést, a népben, főleg annak gyenge sarjadékaiban eltompíthatja. Ez az, mit csak a polgári társaság tehet, és mit ez, önérdekében, mint a népnevelés egyik főeszközének, a vallásosságának tisztelője, barátja, tartozik is megtenni. Ez őt még közelebről illeti, mint a tanítás, közelebről, hogy sem az iskola: mivel minden, a vallásosságot megvesztegető botránny, a kultények körébe vág, mellyeket a nyugodt, kit sem sértő polgártársakra nézve ártalmatlanokká tenni, a status kötelessége: melly arra ugyan, hogy vallásos legyen, kit sem kényszeríthet, de arra igen, hogy vallástalanságának kultettekben és botránkozatólag nyilatkozó jeleit, büntetlenül, ki se adhassa. Minél szabadabb valamely társadalom, annál hatalmasabbnak kell az e társadalmat elevenítő közszellemnek lenni: hogy minden egyes honpolgárt ova- kodás- és tartózkodásra intő tekintélyével, annak, a mi jó és hasznos, a mi illendő s erényes, tiszteletben tartására, az ezekkel ellenkezőknek pedig kerülésére bírja. Vagy lehetetlen volna-e, az erkölcsiség magasabb szempontjából, a közvélemény hatalmával ruházni föl a vallásos érzést is,

midőn a pusztá divat- és illendőségnek is olly tekintélyt látunk az emberek közmegegyezése által adatni, hogy alig találkozik egyén, ki azzal ruházat- és külmagaviseletben büntetlenül dacolni merne? Ezen köz- és népies érzelmet nem annyira fenytő törvények, mint inkább értelmi s erkölcsi kifejlettség, a tanítás és nevelés éleszthetik ugyan s erősíthetik meg valamely népben: de azért e célra közremunkálni, s az e tekintetbeni visszaéléseket, kiesapongásokat hanyagon és egykedvűleg nem nézni, csakugyan minden olly hatalom tiszte, melly magát arra is hivatottnak hiszi, hogy a nép szellemi fejlődése fölött öröködjék.

Egy valóban nemzetinek nevezhető népnevelési rendszer továbbá, nem azt kívánja, hogy a tanítási, lelkesmereti, s egyházi szabadság megszorításával, minden magánigyekezet, minden társulati törekedések, valamennyi tanító-intézetek egy, kormányilag kiszabott egyenruha felöltésére kényszeríttessenek, és az előttök legnagyobb becsesel bíró tulajdonukat, önállóságukat elveszítsék: hanem csak azt, hogy minden, bármilly néven nevezendő, s bárki által szabadon állított s állítandó tanítás- és nevelési-intézetek azonegy főczélra legyenek polgárilag irányozva, tudnillik a nemzeti jóllét- és műveltségnek minél nagyobb mértékbeni fölvirágoztatására; s hogy az ezen jóllétet előmozdító eszközök tekintetéből, ne legyenek semmi külön- dekeknek, azaz: nem honiaknak, alárendelve; hanem önállólag törekedhessenek a tökély lehető legmagasabb, s a nemzeti jóllét eszközzéséhez megkívántató fokára eljutni; ki sem gátolhatván többé valamely intézet keletkezését s virágzásba hozását csak azért, mivel egy illyennel a szomszéd tartományok valamelyike bír már, vagy (mint a katonai főiskolával, polytechnicai s más intézetekkel történt) egy, a nemzeti önállóságról tudni nem akaró kormány, illyesmit, alárendeltségben hagyatni kívánt országunkra nézve fölöslegesnek, bizonyos, nem nemzeti érdekek szempontjából véve pedig, károsnak is tart.

Normál iskolák Csehországban.

A mult század második felében történt, írja az „Oester. paedag. Wochenblatt”, hogy az ugy nevezett „normalis” iskolákban életbe léptetett jobb tanítás- és nevelési mód által, a népnevelés ügyére Csehországban is egy új, s az előbbinél kedvezőbb korszak derült. A korábbi népiskola nem volt képző-intézet. Paedagogiai műveltség- és tudományal nem bíró, kontár kézművesek- és kiszolgált katonákból lett egyének napszámoskodtak nyomorult díjért az ország nagyszámu zugiskoláiban; s a lelketlen elő- és utánmondás által

betanított katechismust, az ifjuság megtanulta ugyan türelemmel olvasni, de annak értelmébe nem vezetteték be. Az írás- és számtanbani utmutatásnak, a' fizetés' csekély volta mellett, szintem nem volt nagy sikere; a' honi nyelvnek szabályszerű 's értelemmivelő tanítása és tanulása pedig kinek sem jutott eszébe. Az egész tanítási mód nem vala egyéb, gépies betanításnál, az értelmi tehetségek' képezésére minden hatás és befolyás nélkül.

Mint minden újításnak, úgy a' normáliskolának is megvoltak ellenségei, kik annak megalapítását és országszertei elterjesztését mindenkép gátolni törekedének. 'A' közönséges embert', mondaték némelyek által, 'az új iskola nagyon is fölvilágosítja; egy olly elv, mellyet a' setéség' barátjai mindenkor szerettek érvényessé tenni. Azonban az ellentörekvés' daczára is, az új iskola mindig több-több pártolókra akadt és terjesztőkre. Azon férfiak közt, kik a' normál iskola' behozatalának idejében, ez intézetek' megalapítására szóval és tettel közremunkáltak, 's az utókor' háláját leginkább kiérdemelték, első helyen áll schulsteini Kindermann Ferdinand lovag (e' nevet és rangot épen az iskola és népnevelés körül szerzett érdemeinek köszönő), ki mint köztiszteltben állott főpap és iskolaférfi, az utódoknak jelenleg is hálás emlékezetökben él, 's élend sokáig azon két alapítvány' következtében, mellyet 'Schulsteini tanulódíj' (Schulstein'sche Studentenstiftung) név alatt, egy, e' végre kiadott aczélmetszetek' gyűjteményének tiszta jövedelméből, Jaksch Ignác, leitmeritzi kanonok 's es. k. val. kormánytanácsos tett; ki ugyane' kutföböl, 's az elhunyt' emléke iránt kegyelettel viseltetők' adományából, a' haza' jótévőjének születési helyén, Königswaldban, önálló lelkipásztorságot is alapított. *) Az iskolai reform Csehországnak Kaplitz nevezetű, 's mintegy 2000 lelket számláló mezővárosából indult ki, a' budweisi kerületben, hol Kindermann, mint esperes (1771.) legelőször léptette az új tanmódot életbe; 's hova sok egyházi 's világi tanítók lőnek fensőbb parancs' következtében utasítva, tanításmódjának annál jobb fölfoghatása és terjeszthetése végett. Kindermann schulsteini lovaggá (wischehradi préposttá), 's az ország' valamennyi normál iskoláinak föfelügyelőjévé 1784-ben kineveztetve, később, 1790-ben, a' népnevelés körül gyűjtött bokros érdemeinek jutalmául, leitmeritzi püspökké is tétetett: az uralkodónak világos kívánatára, a' csehországi iskolák' ügyébeni ellenörködést ezen új hivatalában is meg-

tartván. A' népiskolák' főigazgatójának tisztét később Lenhard Venczel, a' prágai normál iskola' igazgatója viselte.

A' csehországi kormánylatnak 1774-ben Mária-Theresia császárnénak azon elhatározása adatek tudtul, miszerint a' népiskolaügyet egész birodalmában reformálni, 's e' végre minden tartományban egy külön, néhány tanácsnokból álló bizottmányt szándékozik föllátni. A' mint hogy az általános iskolarend (Allgemeine Schulordnung) ki is bocsáttaték, mellyben a' mindkét nemű fiatalság' nevelése, a' népek' valódi boldogságának alapjául emeltetik ki. Még ugyanezen évben a' császárné Felbiger Ignác szileziai praelatust, sagani szerzetes kanonokot, mint az iskolaügy' főigazgatóját Bécsbe hívá; ki is az ausztriai iskolákban, az úgy nevezet 'literalis' tanmódot behozta, **) és sok iskolai kézikönyv' kiadását eszközölte, mellyek közt különösen katechismusa jött általános használatba. A' sagani tanmódnak Csehország' iskoláiban meghonosítására egyébiránt már korábban, (1763-65.) 's különösen Scholz Ferencz udvari káplán, és Schmied Ferencz friedlandi kereskedő által is tétettek kísérletek; kik közül az előbb nevezett (Scholz, friedlandi káplán), kegyura, Clam-Gallas Keresztély-Fülöp gróf által valamennyi, patronatusabeli iskolák' igazgatójává tétetett, 's később Schulstein prépost által fölszólítatva, négy éven át az elemi-iskolák' reformálásában munkás részt vett. Schmied saját költségén küldött 1763-ban egy jeles tehetségű fiatal embert Saganba, hogy ott Felbiger' tanmódjával megis-

**) Melly abban áll, hogy a' szók' első betűinek táblára írásával, a' tanítandó tárgy' lényeges részei mintegy kivonatban, 's emlékezetet segítőleg tétetnek szem elé, 's a' főeszmék minden tanulmányból tabellaris modorban ábrázoltatnak. Például, a' hittan' magyarázatában, e' mondatnak: 'Ich glaube an Gott den Vater', (hiszek az Atyaistenben) betanítására jöven a' sor, a' 'Methodenbuch' szerint következőleg jár el a' tanító: elmondja ismételve a' mondatot, 's minden egyes szó kezdő betűjét: I g a G d V, táblára írja: írás közben a' fölirt szót is mindig hangosan említvén; mire a' fölirt betűk szerint minden egyes gyermekkel ntánmondattja a' tételt, kik ez által az értelmes nem esupán olvasás-, hanem íráshoz is szoknak. Az első mondat' betanítása után, a' másodiknak kezdőbetűi is föliratnak, 's ezekkel hasonlóan próba tétetik, és így tovább: míg a' gyermekek egyes betűk-, sorok-, végre az egésznek letörlése után is el tudják a' fölirtakat mondani. A' 'literalis' tanmód' hasznai közt kiemeltetik, hogy általa: 1) a' gyermekek egy óranegyed alatt könnyebben 's többet emlékezetökbe nyomnak, mint máskép egész nap; 2) a' tanulók' figyelme fölébresztetik; 3) az értekek a' lélek' erejével párhuzamosan élesítettnek, 'stb. (L. 'Kern des Methodenbuchs, besonders für die Landschulmeister in den kais.-königl. Staaten. Wien, 1786.' S. 35.)

*) Az összes bevétel 1847-dik év' végével 7.500 v. forintra ment, melly összegből 5000 forint a' tanulódíjak' tőkéjeül szolgál.

merkedjék, 's azt a' friedlandi iskolában gyakorlatba hozhassa.

Az iskola-reform' kezdetekor egész Csehországban alig vala ezer rendezett iskola található, melyekbe a' több mint 250,000. iskoláztatásra képes gyermekek közül mintegy 30,000-en jártak. 1787-ben már 2258 iskolát számlálunk. 's köztük a' prágai normál főiskolán kívül 21 elemi főiskolát négy, 's 24 városit három osztálylyal; 's 250,991 iskolázható gyermek közül ez időben 142,145 vett már részt a' tanításban! Az iskolák' száma 1795-ben 2544-re hágott, köztük 32 fő-, 's 50 városi elemi-iskola; a' 314,535-re menő iskolázandók közül pedig 216,659, valóban is eljárta a' tanításra. Ezen iskolák közt 670 volt olyan, melyben műipari oktatás is adatott, nevezetesen a' lenés és gyapjuszövésben, csipke- és szalagkészítésben, kötésben, varrásban, hímzés-, gombkötés-, gyümölcsfatenyészés-, selymészetben 'stb. Az ország' 16 kerületei közt, iskoláinak számára nézve, a' leitmeritzi tűnt ki leginkább; 278 iskolát számlálván: melyek 1845-ig 313-ra szaporodtak, köztük 4 főiskolával: úgy hogy 50 év alatt 35 uj járulna a' már főállottak' számához.

Az elemi népoktatás II. József alatt igen nagy figyelem- és pártfogásban részesült. Minden olyan helyen, mely a' plebániától távolabb esett, hogysém a' gyermekek az anyahelység' iskoláiba járhatnának, új lelképásztorságokat és iskolákat alapított: a' zugiskolákat (melyek' nevezete alatt azonban igen nagy tévedés, minden magántanító-intézetet és iskolát akarni érteni; mint sokan, a' tanítási szabadság' megsemmisítésével valóban értettek.) a' nyilvános oktatás' akadályai gyanánt tekintvén, 's általánosan eltörülvén. Tovább egy, 1783-diki october' 16-dikán kelt udvari rendelet' nyomán, minden kerület' fővárosa egy kerületi iskolaigazgatót nyert, kinek tisztvéé lön, valamennyi, kerületébe tartozó iskolákra fölügyelni, azokat időnkint meglátogatni, az iskolai próbatéteken jelenlenni, 's az iskolák' állapotja felől félévenként tudósítást adni. Azonban a' Csehország' részére kinevezett 16 kerületi iskolabiztosok' határozott működése csak 1787-ben vette kezdetét.

II. Leopold' uralkodása alatt, 1791-ben, a' fensőbb és alsó iskolák' számára új tanítási rendszer adatott ki, melyben „a' nyilvános oktatók' tekintélyének nevelésére, 's az általuk szerzett ismeretek- és tapasztalásoknak közhasznuakká tételére,“ a' tanítóknak, az iskola- és tanulmányügyekbei kellő befolyás biztosítottatik; mellynél fogva az illető előjárások, a' tanítók' tanácsának kikérése és meghallgatása nélkül, semmi fontosabb ügyben sem hozhatának határozatot. Ugyanezen

iskolai tervben „tanítói egyletek' állítása rendelkeztek; tudnillik, hogy minden tanító-intézet' tagjai bizonyos napokon összegyűljenek, az iskolai 's nevelési ügyekről értekezendők. Tárgyakul szolgálhattak: a' tanítási tárgyak' jó kiszemelése, jeles olvasó- és iskolai kézikönyvek' behozása, helyeseknek tapasztalt tanmódok' ismertetése, és azokra előkészület, azok' tökéletesítése, az iskolai fegyelem' főtartása; tovább: iskolai próbatétek, nyilvános könyvtárak, kitünő egyének iránti javaslatok, iskoladíjak, iskolai lapok, 's több illy tárgyak felőli beszélgetések. A' normál és más elemi főiskolák' tanítói személyzete fölhivatott, a' tartandó conferentiákban egy tagnak kebelökből kiválasztására, ki az ügyeket vezesse, 's az időközben kiadott felsőbb rendeleteket is köztudomásra juttassa. A' jegyzőkönyvet sorban, a' gyülekezet' valamennyi tagjai valának viendők. Minden tartományban egy tanulmányi biztosság (Studienconsess) rendeztetett, mely a' nyilvános tanítóintézetek' igazgatását kezelé. Tagjainak (egy elnök- és 6 tanácsosnak) az iskolai rendszer' értelmében, nyilvános tanítók-, 's más, a' tanítás és nevelés' ügyek körül érdemeket szerzett egyénekből kellett állaniok. A' prágai tanulmányi biztosság 1791-ben, oct. 22-kén lépett életbe; 's a' normál iskola benne az akkori főigazgató, Lenhard Venczel prágai kanonok által volt képviselve.

A' normál iskolák' behozatala által a' nevelési irodalom' téréni munkásság is ösztönt nyert. A' csehországi népnevelés iránt nagy érdemeket gyűjtött udvari káplán, Scholz, 1783-ra egy, iskolamestereknek való naptárt adott ki, mely 1789-től kezdve 1798-ig Willing Richard-Ignác által folytatott. E' naptár, a' szokott kalendáriumi cikkeken kívül, a' csehországi elemi-iskolák felől tudósításokat, paedagogiai értekezéseket 'stb. is foglal magában. 1817-ben jelent meg az „iskolabarát' („Der Schulfreund Böhmens“) évnegyedi folyóirat, kiadva a' prágai főmegyei cs. k. iskolák' igazgatóságának fölügyelése mellett; 's öt évi folyamában, iskolaügyet illető fensőbb rendeletek, egyes megyék' iskoláinak állapotja, a' főiskolák' tanítói személyzetének névsora, tanítás- és nevelésügyet tárgyazó cikkek foglaltatnak. Egyik szerkesztője ez évnegyedi folyóiratnak Parzizek Sándor, jeles tanító és pap volt, ki mint a' tanmód' tanítója és író, a' csehországi elemi-iskolák' javítására nagy hatással közremunkált. 1834 óta a' Jaksch által, „Jahrbuch für Lehrer, Eltern und Erzieher“ (előbb „Schullehrer-Kalender“) czim alatt kiadott nevelési folyóirat jelenik meg Prágában, mely valamint jó cikkei, úgy nemes és jótékony czélja által is (a' folyóirat' tiszta jövedelme elaggott vagy szerencsétlenül tanítók' fölségelésére van szánva)

egyaránt érdemlett nevet vivott ki magának, és nagy olvasó-közönségnek örvend.

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Pünkös-d-vasárnapra.

(Sz. János. 14. rész. 23—31. v.)

„Az időben monda Jézus az ő tanítványainak: Ha ki engem szeret, az én beszédemet megtartandja, és az Atyám is szeretendi őtet, és eljövendünk hozzá, és marandó lakást veendünk nála. A ki engem nem szeret, az beszédemet meg nem tartja. A beszéd pedig, amelyet hallottatok, nem enyim, hanem azé, a ki engem küldött, az Atyáé. Ezeket szólottam nektek, valamig veletek voltam. A Vigasztaló pedig, a Szentlélek, kit az Atya nevében küldend, meg fog titeket mindenre tanítani, és eszetekbe fog mindent juttatni, mit én mondanék nektek. Békességet hagyok nektek: az én békességemet adom nektek: nem, mint a világ adja, adom én azt nektek. Meg ne háborodjék szívetek, se ne féljen. Hallottátok, hogy én mondtam nektek: Elmegyek: és ismét eljövök hozzátok. Ha szeretnétek engem, úgy csak örülnétek, hogy az Atyához megyek: mivel az Atya nagyobb nálamnál. Most pedig előre megmondtam, mielőtt megtörténék: hogy miután beteljesedik, higyetek. Már nem fogok veletek sokat beszélni: a világ fejedelme ugyanis közelit: ámbátor mi része sínes bennem. De hogy megismerje a világ, miszerint az Atyát szeretem, és valamint az Atya parancsolá nekem, akképen eselekszem.“

I. Milly nagy egy jámbor, és Istenét szerető, keresztény hívőnek a méltósága! Maga az Örökkévaló, kibeszélhetlen vigasztalásainak tengerével, honol az illyennek kebelében; erőt, kitartást, és rendületlen hitet adván neki ajándékol: hitet a jó- és igazban, és annak végdiadalmáhozi reménységet, melly őt mindazon epesztő gondoktól megszabadítsa, mellyek a halandó éltét a földön keseríténi szokták, ki örömet egyedül a világban keresi, és jövőjének biztosítását csak az általa tett hű ígéretekben, vagy nyújtott töredékeny támaszokban tudja helyezni. Tanuljuk becsülni keresztényi méltóságunkat, és tegyük magunkat az ur Jézus szeretetére érdemesekké! A viszonzó szeretet föltétele: Krisztus urunk parancsolatainak megtartása; a keresztényi tökéletességnek saját éltünk- és minden tetteinkben hű kinyomása. „Ha ki engem szeret, az én beszédemet megtartandja.“ — „S ő beszéd az Atyáé! A Jézusi kinyilatkoztatás isteni voltán kétkedőnek tehát nem lehet az általa ígért boldogságra számolnia: valamint lehetetlen, hogy megtartsa valaki azt, mit igaznak lenni nem hisz.

II. Jézus a benne hívőknek, de csak is ezeknek, békességet ígér, minőt a világ nem adhat: mivel a békességnek alapja igazság, mellyet csak az isteni kinyilatkoztatás, nem pedig a világ hirdet. E lelki béke az elégedettség: ama végtelen értékű kincs, melly után a világ- és az ő javainak szolgáló szerencsétlenek, egész életük folytában sikertelenül fáradsanak. Jézus a békét nem akkép adja, mint a világ szolgálatába szegődött emberek hajhászszák. A világ a gazdagságot, tisztségeket és könnyű életet nézi és nézeti eme békének szükséges föltételeiül; Jézus ellenben az evangéliumi szegénység, önmeg-

tagadás, alázatosság és sanyaruságokra megedzett lélek-erő által mondja azt elnyerhetőnek. „S a mit ő mond, az igaz: mit a világ ígér, csalódás. Minden nap láthatni gazdagokat, méltóságok fényében ragyogókat, az élet minden kényelmével ellátottakat, kik elégedetlenek, kik ama belbékének boldogító édességét nem érzik, és még mindig valami más után sóvárognak, a mivel nem bírnak, és mit elérni szeretnének. Nem, mint a világ adja, adom én azt nektek.“ Azok elnyeréseért, miket a világ övének ígér, esuszni kell és hízkelkedni, néha magát az ördögöt is leborulva imádni, nyugtalan éjeket és kínos napokat élni, számtalan gaztettet elnézni, önmagával és az igazsággal ezer meg ezer ellenmondásba jönni, a lelkismereti gyengédséggel fölhagyni: míg a hívő békéje és boldogsága hasonlíthatlanul könnyebb, és emberhez illőbb eszközök által, tudnillik: egyenesség, őszinte jóakarát, aggodalom nélküli, becsületes szorgalom, ártatlan örömekekkel fűszerezett munka, Isten akaratjára tökéletesen elszánt, és annak jó vége fölül mit sem kételkedő gyermeki bizodalom által szerzették meg. Milly különböző ut és eszközök! De milly különböző az eredmény is!

III. Krisztus Jézus, mint ember, az Atyát magánál nagyobbak vallja, és örülni tanít a percznek, melly a halandót vele, az Atyával, örökre egyesítendi. „Ha szeretnétek engem, úgy csak örülnétek,“ úgy mond, „hogy az Atyához megyek: mivel az Atya nagyobb nálamnál.“ A tanítványaitól testiképen, tehát emberileg megválni készült, és halálra menendő Jézus mondja ezt: ugyanaz, a ki mondta: „Én, és az Atya, egy vagyunk.“¹⁾ miért a zsidók őt meg akarák kövezni; ugyanaz, a ki mennyei Atyját, mint nem csak halandó ember, de Isten is egyszersmind öröktől fogva, ekképen kérte: „S most már dicsőíts meg őh Atya engem tennagadnál, ama dicsőséggel, mellyel birtam nálad előbb, hogy sem a világ lett.“²⁾ Bizonyára mi is örülnénk a test bilincseiből kiszabadulás pillanatának, és nem borzadnánk vissza tőle, ha tudnók, mit tesz: az Atyához menni: és ha eléggé hiterős sejtelmünk volna a dicsőségről, mellybe az Istennek egyszülöttje is örömmel vágyódott vissza, és mellyről az apostol azt írja, miképen: „sem a szem nem látta, sem a fül nem hallotta, sem az emberi szív nem fogja föl, mit az Isten az őt szeretőknek előrekészített.“³⁾ Épen azért a keresztényi reménység szintolly magas, és Istennek természetfölötti kegyadományából kifolyó erény, valamint a hit, Istennek eme nagy ajándéka. Valljon elég buzgón kérjük-e őt érte?

IV. Szentlélek ur Isten! lelke az igazságnak, a szent öröm- és valódi békének, ki az Atyától és Fiutól öröktől származva, lelke vagy az atyai szeretet- és fiui bizodalomnak is, lelke a keresztényi reménységnek is: jöjj a te szent adományaidért buzgón esedezők kebelébe, és áraszd el azt mennyei vigasztalásaid bőségével! Küldd hozzánk isteni szellemed fényugarát, és oszlasd el értelmünk homályát; hevítsed jóra kihült szíveinket: és töltsd meg a bölcsesség és tanács ihletével a föld hatalmasainak lelkét, hogy embertársaik valódi boldogulásának előmozdítóivá lehessenek! Ha a te isteni szellemed hatja meg a világot, újra fog az teremtetni, és a föld színe megújul.⁴⁾

Jöjj el Szentlélek ur Isten!

Fénysugarod derítsen

Világot elméinkben.

Jöjj kegyelmek adója,

Szegények ápolója:

Jöjj, és maradj szíveinkben!

¹⁾ Ján. 10, 30. — ²⁾ U. o. 17, 5. — ³⁾ I. Korinth. 2, 9.

⁴⁾ Zsolt. 103, 30.

Ha te segítőnk leszel,
 'S keblünkben szállást veszel,
 Ugy teljes lesz örömünk. —
 Mert a' súlyost könnyíted,
 A' gyengét erősíted,
 'S vígasztalsz, ha könnyezünk.

Töltsd óh be híveidnek
 Lelkét kegyelmeidnek
 Boldogító fényével! —
 A' kit te nem segítesz,
 Azon a' bűn erőt vesz,
 Melly benne csak vést nevel.

Mosd le bennünk a' szennyest;
 Orvosold a' betegest;
 Öntözd az elepedtet.
 Hajtsd meg a' mi merevült;
 Hevítsd föl, a' mi meghült;
 Vezesd az eltévedtet!

Add hét ajándékodat:
 Égi tudományodat,
 Bölcseséget, értelmet;
 Adj jóban erősséget,
 Tanácsot, kegyességet;
 Adj isteni félelmet!

Benned bízván Istenünk,
 Engedd mélyen érzénünk,
 Szent lelked' nagy hatalmát;
 'S általad érdemekben
 Gazdagodva, egekben
 Vegyük a' jók' jutalmát! Amen.

Pünkös d-hétfőre.

(Sz. János. 3. rész. 16—21. v.)

„Az időben monda Jézus Nikodemusnak: Ugy szereté Isten a' világot, hogy egyszülött Fiát is odaadná; hogy a' ki benne hisz, ne veszzen el senki, hanem örök élete legyen. Mert nem azért küldötte Fiát Isten a' világra, hogy a' világot elítélje, hanem hogy a' világ, általa üdvözíttessék. A' ki ő benne hisz, az el nem ítéltetik; a' ki pedig nem hisz, az már el van ítéelve, mert nem hisz az Isten' egyszülött Fiának nevében. Ez pedig az ítélet, hogy a' világosság a' világra jött, 's az emberek a' setétséget inkább szereték, hogysesem a' világosságot; mivel az ő cselekedeteik gonoszak valának. Mert minden, a' ki rosszat tesz, gyűlöli a' világosságot, és nem lép ki a' világosságra; nehogy tettei megfeddessenek; az pedig, a' ki igazságot mivel, kimegy a' világosságra, hogy nyilvánossá váljék, miszerint tetteit Istennel végezte.“

I. Egy hatalmas, gyermekében boldog földi atyának felebaráti szeretete, mellyel egyszülött fiát is, az erre önkényt ajánlkozót, kész a' közjóért, a' hon- és emberiségért odaadni, bármilyl álmélkodá-ra ragad, csak halavány képe 's példázója lehet annak, mi az emberi-nem' váltságáért szenvedett istenember' áldozatában fönséges, és megfoghatatlanságig nagy van. Az Atyának e' szeretetét csak sejtteni lehet a' véges észnek: mivel az emberi érzelmek' mérvesszeje arra, a' mi isteni, nem alkalmazható. Az örök lény, a' szeretet és boldogság' kutfeje, nem érezhet fájdalmat, mint az ember; de épen azért, mivel egész lényege szeretet és igazság, annál nagyobb részt kell a' lelkes va-

lók' öröme- 's fájdalmában vennie, minél ártatlanabbak azok 's méltóbbak az erény' díjára, a' zavaratlan boldogságra. Ha a' gyarló ember, kiben olly gyengén sugárik vissza az isteni szeretet és igazság' képe, nem nézheti megindulás nélkül, az ártatlanul szenvedőnek könyeit folyni, milly szemekkel látta egy örök igazság és szentség, egy végetlen szeretet, a' legtökéletesebb erénypéldának, az Üdvözítőben megtestesült isteni jósnak mondhatlan lealáztatását?... Isten előtt az igaznak minden szenvedései, valamennyi hullatott könyei számba vétetnek. Milly bizodalommal is folyamodhatnánk mi, szegény bűnösök, szenvedéseinkben, mellyeket többnyire magunk okoztunk, a' mennyei atya' jószágához, mint kérhetnénk tőle segélyt, enyhülést és vígasztalást, ha azt kellene képzelnünk, hogy ő, zavaratlan boldogságának magas székből, metsző fájdalmainkat egykedvüleg nézi? 'S Jézus, az istenember, a' legszentebb való, ártatlanul szenvedett: mit mi magunkról soha sem mondhatunk! Csak m i n t ember szenvedett ugyan, de mint ilyen, szint olly sokat, és mélyen érezve szenvedett, mint embernek szenvedni lehetséges. Óh pedig mennyi lehetséges! Kiki tudja magáról. Ó ugyan a' k a r v a szenvedett; de a' mi fájdalmas, az nem szűnik meg ilyen lenni, bárha annak elviselésére magunkat el is szántuk. Fönségeseknek, csak a' végetlen szeretet által fölfoghatóknak kell az okoknak lenni, mellyek a' fájdalom iránt érzékeny lelkeket, természetökkel, mert boldogság utáni vágyukkal, ellenkező 's nem érdemlett szenvedések' önkénytes elviselésére bírhatják: de azért a' legnemesebb lélek is, mellyben ez okok győznek, hű marad természetéhez, és a' fájdalom' érzése nem tompul el benne. És Istennek szent fia, az ártatlan Jézus, a' gonoszok' halálával, keresztfán mult ki!.... Borulj le a' porba halandó! a' kimondhatlan szeretet' nagysága előtt, melly az emberi-nem' váltságáért hozott emez áldozatot megengedte: 's mit fölfogni nem bírsz, imádd alázas hittel, az isteni titkot. Most még elegendő csak annyit tudnod, hogy az is A t y a, még pedig a' szó legteljesb értelmében, (mert hiszen tőle nevezetik és van minden atyaság mennyben és földön, ¹⁾ ki egyszülött Fiát éretted a' kereszt' halálára od'adta.

II. Jézusbani hit, Istennek legdrágább ajándéka, légy te az élet' homályos utjain kalauzunk, vezérfényünk; mert hiszen a' ki szerinted él, az el nem veszhet. A' ki az Istennek egyszülött fiában hisz, annak örök élete lesz: mert az hiszi a' megváltás' jótéteményeit, hiszi a' Krisztus Jézus' halálának becsét, hiszi saját bűnös voltát, annak pedig, a' ki szabadítására mennyekből is alászállott, irgalmat: és így nem veszhet el; mert Isten nem azért küldötte Fiát a' világra, hogy annak kárhozatot, hanem üdvösséget hozzon. Csak a' ki nem hisz, van elítélve, kárhoztatva; mert valamint a' hívó' lelke máris előérzetével bír az örök élet- 's mennyei boldogságnak, a' legtisztább öröm- és békeségnek: úgy a' hitetlen is érzi már jelenleg az igazság' el nem fogadásának büntetését.

III. Minden, ki az igazságnak őszinte barátja, szereti annak nyilvánosságra hozását, önmagában is úgy, valamint másokban. Nyilvánosságra fog pedig hozatni minden ²⁾; azért igyekezzünk akképen gondolkodni, szólan, és cselekedni, hogy soha se legyen okunk tartani tőle, ha azt mások is megtudják. Boldogtalan az ember, kinek szegyenlendő titkai vannak. És isteni bölcsesség volt, melly még az illy vétkek' fullánkját is a' fölfedezés, tudnillik a' bűnök' töredelmes bevállása, a' gyónás által rendelte kiszakíttatni.... De az emberek ma is, inkább szeretik a' setétséget, hogysesem a' világosságot'; inkább

¹⁾ Ephes. 3, 15. — ²⁾ Mát. 10, 26.

a' titkolódzást, a' hibák' takargatását, a' rossznak elsimítását, a' tettétést, az ártatlannak látszani kívánást, hogyssem a' nyíltságot, egyenességet, az elkövetett bűnök' őszinte bevallását; ma is inkább félnek a' közhasznu ismeretek, tudomány és értelmesség' terjedésétől, hogyssem a' tudatlanság- és butaságtól. . . Mintha a' tudományos vizgálat, az emberiséget vezethetné végre is más eredményre, mint mellyet a' hit előlegesen föltesz, és kétségtelenül elfogad! . . . Kik ez utóbbitól félnek, azok szintolly kicsinyhitűek, vagy épen hitlenek, mint kik a' tudomány által a' religiot és hitet megsemmisithetni reménylik. Az áltudomány, vagyis a' hittel és kinyilatkoztatással ellenkező tudomány is setétség; de a' világosság ezen is diadalmaszkodni fog utóljára. Ha tehát hiszszük az isteni kinyilatkoztatás' igaz voltát, ugy hinnünk kell azt is, hogy a' tudományos vizgálatok' eredményei, történet-és természettanban, geológiában és mindenütt, végre is annak igazsága mellett fognak tanuskodni: megszegyenítve a' hitlenek' mindkét nemét, az áltudomány' terjesztőit és véges ész' istenitőit ugy, valamint a' tudományüldöző álhit' szolgálóit. Az igazság' országában is küzdelmek által juthatni csak el a' diadalhoz: de e' diadal bizonyos; mivel itt is, még pedig itt áll főképen, hogy: „a' pokol' kapui nem fognak erőt vehetni rajta.“

Szentháromság-vasárnapra.

(Sz. Márk. 28. rész. 18—20. v.)

„Az időben monda Jézus az ő tanítványainak: Nekem adatott minden hatalom, mennyben és a' földön. Elmenvén azért, oktassatok valamennyi népeket: megkeresztelvén őket az Atyának, és Fiúnak, és Szentléleknek nevében: tanítván őket, megtartani mindazt, mit nektek parancsoltam. 'S ime én veletek vagyok minden nap, egészen a' világ' végezetéig.“

I. Minden hatalom Jézusnak adatott! Örvendj emberiség, mellyet a' bűn, 's az ennek nyomában eláradt setétség és önkény leigázott. Mennyből jött szabadítód, Jézus, az igazságot és valódi fölvilágosodást, felebaráti szeretetet és testvériséget, meghonosította közötted: 's a' tanítás- és jó példának szellemi fegyvereivel, az egész földkerekséget meghódítván, egy új birodalmat, az igazság és szeretet' országát alapította meg a' földön. Nincs többé más hatalom, méltó e' névre, mint mellyet az örök igazság kölesönöz, az emberi-nem' valódi java- és boldogítására. Minden más hatalom csak bitorlás, és előbb-utóbb meg fog az igazság' szózata előtt dőlni. Az e' felőli biztosítást amaz ígékben találjuk, mellyekkel Jézus apostolait a' föld' valamennyi népeinek fölvilágosítására kiküldte: nem adva kezeikbe más fegyvert, mint az igazság' kétélű kardját, az okok' meggyőző hatalmát, az értelmiséget, és szívhódító szeretet' érzelmét. 'S az ige' hatalma, az igazság' ereje győzött a' világon: ledöntötte a' bálványoknak éjig emelkedett aranyos templomait; az embergyilkos Nerok, 's Caligulák' palotáit romokba temette; a' legfőnségesebb igazságok' belátását is milliók' közös kincsévé tette, 's fölshabadította az álhit és babona' rablánczaiból a' lealázott emberiséget: melly csak azóta kezd a' valódi polgárisodás, felebaráti szeretet, jog és igazság' ösvényén járni, csak azóta tudja, hogy a' szegénynek is vagyon atyja mennyekben, 's testvére a' földön, 's hogy a' népeknek is vannak elidegeníthetlen jogaik, — mióta hisz az Atyában, és Fiuban és Szentlélek Istenben. Ne is kételkedjete rajta: a' népek előtt a' valódi jóllét és boldogság' elérésére, nincs más ut nyitva, mint az, mellyet a' jézusi tanítás, a' ker. vallás' szelleme tűz ki elébök. Csak a' kinyilatkoztatott vallás, és az általa parancsolt keresztényi tökéletesség, az igazság- és testvéri-

ségnek szent érzete mindenek' irányában, csak a' felebaráti szeretet és jogosság' hű gyakorlata, szerez maradandóságot az álladalmaknak; ez teszi a' nemzeteket is dicsőkké 's halhatlanokká: mert csak az illy szellemben működőknek ígérte Jézus a' velök maradást egész a' világ' végezetéig. Külerő, joggatlan elnyomás, zsarnoki hatalom, nem állhatnak ellen a' lélek' fegyvereinek, mellyeket a' jog és igazság' érzete tesz legyőzhetlenné. Csak a' szeretet' hódításai vannak örökre biztosítva. Valódi szeretetet 's testvériséget pedig egyedül a' ker. hit képes az emberek' szívébe csepegtetni. Óh hogy az emberek még mindig nem tudják e' kincsét eléggé becsülni, 's az ideig és örökké tartó üdv' alapját, a' közoktatás, nevelés, országolás' rendszerének is alapjául nézni!

II. Ne félj kiseded nyáj, melly a' te urad és Istened' igéinek esalhatlan igazságára támaszkodván, a' világi alkotmányok' romjai közt, szerény hajlékod fölött az itélet' viharait elzugni hallod. Amaz ur Jézus, a' kiben te még mindig rendületlenül hiszsz, és bár higj véglehelletedig, kinek igéiben keresed vigasztalásodat és parancsainak teljesítésében találod lelkednek legtisztább örömet: az emlékeztére szentelt ünnepek még mindig nagy napok lévén előtted: — ne félj, a' fölfeszített, de föl is támadt, 's dicsőségesen mennyekbe ment Üdvezítőnek minden hatalom adatott mennyben és földön; 's a' kit ő oltalmába fogad, az az eget és földet megrázkodtató világesemények' zivatarai közt is nyugodtan hajthatja fejét álomra. Veled van ő, 's marad is a' világ' végezetéig; 's az ő mindenhatóságának gondviselő szemei öröködnék fölötted.

III. Az Ur elküldé tanítványait, oktatni minden népeket, és tanítani arra, hogy megkeresztelkedvén a' Szentháromság egy Isten' nevében, mindazokat eselekedettel teljesítsék, miket az ur Jézus, és az általa fölhatalmazott egyház tenni parancsolt. Teszed-e ezt te, ki őt szájjal uradnak vallod? 'S nem feledkeztél-e meg a' fogadásról, mellyet az ujjászületés' szentségének fölvételekor, a' kereszténység' nagy családjáhozi számíttatásod' napján, ünnepélyesen tettél? Érzed-e a' jótétemény' nagy voltát, mellyben az által részesültél, hogy magadat Jézus' hívének mondhatod? Hálás vagy-e érte?

TAN- ÉS NEVELÉSÜGYI TUDÓSÍTÁSOK.

Magyarhon.

(Ministeri rendelet.) Minden hitfelekezeti egyházi és iskolai főnököknek, előljáróságoknak és testületeknek, tehát püspököknek, káptalanoknak, consistoriumoknak és tanári karoknak ezennel meghagyatik, hogy a' magyar álladalom' kimondott önállósága és függetlensége iránti hódolatukat, 's a' törvényes kormány iránti engedelmisségüket ünnepélyesen kiadva, 's aláírásukkal hitelesítve, Magyarhon' kormányához. mátol számítva legfőlebb hat hét alatt beküldeni, mulaszthatlan szoros köteleességöknek ismerjék. Debreczenben, majus' 9-dikén, 1849. Horváth Mihály, vallás- 's közoktatásügyi minister.

— Naponta érkezvén egyes lelkészek vagy egyházi 's kerületi előljáróságok' részéről panaszos fölterjesztések, hogy kegyurak és községek az illető lelkészeknek és iskolatanítóknak általuk eddig különféle czimok alatt fizetett díjakat, vagy azok' számára kiszolgáltattott természetmennyeket megadni vonakodnak: a' kegyurak és községek ennél fogva ezennel fölshólttatnak, hogy az illető díjakat 's járandóságokat tovább is megadni mindaddig szoros köteleességöknek ismerjék, míg a' lelkészek és más egyházi személyek fizetési annak idejében kiadandó rendeletek által

szabályozva leendenek. Debreczen, 1849. évi majus' 17. Horváth Mihály, vallás- és közoktatásügyi minister.

— Minden egyházmegyei és kerületi igazgatóknak és előljáróságoknak a Királyhágón mind innen, mind tul, hitfelekezeti különbség nélkül, ezennel meghagyom, hogy a tavali törvények folytán tized-illetőségeiket elvesztett papok és más javadalmas egyházi személyek, mint némely helyeken a tizedből osztozott éneklők és iskolatanítók iránt, azok vesztéségei mennyiségéről és jelenlegi jövedelmeikről hitelesített jelentéseiket, mátol számítva legfőlebb hat hét lefolyta alatt hozzám mulhatatlanul beküldeni kötelességöknek ismerjék. Debreczen, 1849. évi majus' 17. Horváth Mihály, vallás- és közoktatásügyi minister.

— A magyar nemzet szabadságharczának első saka az igazságos Isten segedelmével szerencsésen bevégeztetett. A hitszegő dynastia zsarnok hatalmának, egyedül az évtizedek óta begyakorlott seregek erejében, és hadi szereinek fölhalmozott készletében volt alapja. És ezen alap, melyet sem Isten, sem morális erő, sem a népeknek, csak egyedül igazság, becsületesség és jogméltánylat által megnyerhető őszinte ragaszkodása, nem támogatott, ezen alap meg van döntve. Az évtizedek óta anyagi erőfeszítéssel fölkészített seregei, a nemzeti ügy szent igazsága érzetétől lelkesedett hadaink által, számos harcokban megveretve, futottak ki az általuk négy hónapig sanyargatott, kiposztított hazánkból.

És ez másként nem is történhetett. Az igazságos Isten nem nyujthat segedelmet a hitszegőnek. Nem gyámolíthatja azt, ki jogot, igazságot, ki mindent, mi szent, gonosz megátalkodottságban lábbal tapod. Nem erősítheti karját, nem áldhatja meg fegyverét annak, ki azt az emberiség legszentebb jogai és érdekei ellen emeli föl. A mi ügyünk szent; a mi harcunk a jog, az igazság, az önvédelem harca. És azért áldá meg Isten fegyvereinket, azért vezette hadainkat győzelemről diadalra.

És ez másként nem is történhetett. A jog és igazság érzete magasztos lelkesedéssel villanyozta át a haza minden hű fiainak keblét. A hitszegő dynastia és zsoldosai által elkövetett szentségtelen jogtapodás, a békeszerető nemzet leigázására beküldött hadak iszonyu pusztításai, rablásai és gyilkolásai fölbresztették a nemzet erkölcsi erejét: fegyvert ragadt a nemzet számos fia, és az erkölcsi erő által támogatott nemzeti sereg szétverte, kiüzte a mindennel fölkészült zsoldos hadakat. Szabadságharcunk elsőszaka ekként Isten segedelmével szerencsésen bevégeztetett. De ne higyük, hogy dicső diadalaink már nyugalom párnájául szolgálhatnak. Ne higyük, hogy a hitszegő dynastia, mivel már annyi iszonyatosságot követett el, mennyit a történet egy lapja sem mutathat föl, mennyi, ha el nem követte volna, hihetetlennek látszanék, ne higyük, hogy e dynastia már annyira kimerült volna ármányaiból, hogy újabb istentelenségre vetemedni képes nem volna. Külföldi hírlapokból szintugy, mint honi hivatalos tudósításokból mind bizonyosabbá válik, hogy az atyáskodó császári család, saját erejével nem győzhetvén le bennünket, barbár orosz zsoldosokat hoz be leigáztatásunkra, nemzeti létünk és szabadságunk legyilkolására. — De ne csüggedjünk! Igazságos Isten él és áll őrt fölöttünk; él, és sujtandja a zsarnokot. Ő, ki eddig diadalokra vezérlette hadainkat, a népszabadság esküdt ellenségének zsoldosai ellen is gyámolítandja vitéz seregeinket. Ne csüggedjünk! A morális erő, mely a sereg, fegyver, mindennemű hadiszerek kiállításának ezernyi nehézségeit és akadályait leküzdve, győzhetlenné edzette vitézeinket, most, annyi diadal után, lelkesítve ezektől is, a szabadsággyilkosok sokszorta nagyobb csordáit is legyőzendí. Ámde, hogy az

igazságos Isten segedelme bennünket folytonosan gyámolítson, hogy a morális erő vitéz seregünket és egész nemzetünket egyaránt megtörhetlen kítartásra, ernyedetlen bátorság- és áldozatkésztségre lelkesítse, a ti buzgó, fáradhatlan közremunkálástokra van a hazának szüksége, hazánk minden vallásfelekezetbeli lelkészei!

Ti tehát lelkészek! kiknek ajkairól függ a nép szíve, kiknek azon magasztos hívátás jutott, hogy a vallás, emberiség és igazság szent érdekeit e földön az alkalmas szó hatalmas fegyvereivel kiküzdjétek; ti, kik az isteni gondviselés által hivatva vagytok a világ isteni megváltójának tanái, evangéliuma által megállapított lelkiösméret és népszabadság előharczosa gyanánt állani hű népeitek élén, — lelkészek, ébredjétek, buzduljatok föl! Nagyszerű és szent munka vár reátok, és szólít benneteket, megfeszíteni értelmetek minden erejét, kebletek minden buzgalmát! — A muszka készül betörni, hazánk leigázására. Lelkészek! Nem ismeritek e barbár és zsarnok hatalmát? Nem tudjátok-e, hogy a hol ő magát megfészkelte, ott vége a lelkiösméret és vallás, vége a nép szabadságának? Nem tudjátok-e, hogy a hol fegyvere győz, ott a miveltiség, tudomány, józan fölvilágosodás, emberiség sirba száll, ott a butaság, vakbuzgó babonahit sötét boruja terjed el a rabszolgaság nyomán? Nem tudjátok-e, hogy a merre csak zsarnoki vas vesszejének hatalma kiterjed, ott a szeretet Istenének ismerete száműzetett, ott a legkiméletlenebb türelmetlenség, a legkegyetlenebb, semmitől nem iszonyodó vallásüldözés üti föl sötét uralmát? Avagy nem emlékeztek-e, hogy alig egy pár éve, pogányoknak bélyegzett bennünket, egyéb keresztényeket, buta népeihez kibocsátott nyilatkozatában? Nem olvastátok-e a történet lapjain, milly borzasztó kegyetlenséggel térítette saját vallására azon számos görög szertartásu katholicus népeket, kik Lithvániában, Podoliában és Volhyniában hatalmának vasvesszeje alá jutottak? Miképen kényszeríté a népet, papjaival együtt, elhagyni ősei vallását? Hány tiszteletre méltó püspök és lelkész, kik az ó-hitre áttérni vonakodtak, lett akkor szánandó áldozatává a legborzasztóbb kínzásoknak! Hány, vallásához híven ragaszkodó hős lélek, kiket a kínzások megtörni vagy meggyilkolni képesek nem voltak, üzetett Sziberia jeges vadonaiba, honnan nem volt többé számukra szabadulás! Nem emlékeztek-e azon vérfagyalaló iszonyatosságokra, mellyeket még csak néhány év előtt is, védtelen, gyenge apácák ellen elkövetni nem iszonyodott, egyedül azért, mert kath. vallásnak voltak?

És ti prot. lelkészek, tekintsetek Lieflandra, Esthlandra, Curlandra. Milly szomorú állapotra jutott az ev. vallás ott a türelmetlen muszka ezerféle bosszantásai, korlátozásai, tilalmi miatt! Milly kínzásoknak voltak, sőt vannak is kitéve a védtelen lakosok, mivel az Istent más módon imádják, mint mikép a zsarnok akarja; mivel egyházaikban és iskoláikban több ismeretekre, nagyobb fölvilágosodásra törekednek, mint mennyire őket a zsarnok czár szorítani szeretné, hogy a rabszolgaságot eszméletlenül, egykedvűen tőrhessek! És cselekszi mindezt kiszámított rendszerességgel, egyedül azért, mert minden más vallást kiirtani, azon elvei közé tartozik, mellyekre zsarnokságát alapítva, gyilkolja a népek szabadságát, terjeszti a rabszolgaságot.

Föl tehát hazánk, nemzetünk minden vallásfelekezetbeli lelkészei! A muszka, midőn polgári és nemzeti szabadságunkat tiportatni küldi be zsoldosait, a muszka óhiten kívül, harezot izen egyszersmind minden más, pogánynak gunyolt keresztény vallásnak! Tudja ő, hogy az igaz keresztényi tanok, legsikeresebb forrásai, legerősebb védbástyái a nép polgári szabadságának. És nem hiszi

befejezettek a szabadság' elnyomásának ördögi munkáját, míg annak forrását 's védfalát, az igaz keresztény vallást, a lelkiösméret' bilincsekre verése, az evangéliumi fátyla' világának eloltása által ki nem irtotta, vagy legalább butaság' jármába nem hajtotta. Föl tehát hazánk, nemzetünk' keresztény lelkészei! Ő, a ravasz zsarnok, kettős harezot készül vivni ellenünk: harezot a' nemzeti 's polgári szabadság, harezot a' vallás- és lelkiösméret-szabadság ellen. Mert ne higyétek, hogy majd kivonuland, ha nemzeti szabadságunkat bilincsre vernie sikerült. Ne higyétek, hogy gyámságáért semmi jutalmat nem igényel a' hitszegő habsburgi háztól, melly magát karjai közé dobta! Tekintsetek az aldunai tartományokra! Zsarnokságának ravaszság és önérdek főszköze és rugója. Örömmel ragadja ő meg az alkalmat, midőn az Isten' büntetéséből eszt vesztett habsburgi háit magát karjai közé veti, hogy szabadságra törekvő népeit leigázza; tudván, hogy nemzetünk' szabadságával egyetemben, a' népeitől gyűlölt habsburgház is áldozatul esendik telhetetlen hatalom-terjeszkedési vágyainak. Tudja ő, hogy jutalmául mostani segedelmének, korlátlan hatalom és uralkodás néz reá a' közel jövőben, egész keleti Európában! Az ő harezza ellenünk polgári és vallási harez egyetemben.

Föl tehát hazánk' lelkészei! készüljétek ti is kereszt-harezra a' zsarnok hódító ellen, ki benneteket és híveiteket pogányoknak nevez. Vallástok' szent érdeke lelkesítsen benneteket a' küzdelemre! Lángszavakban rajzoltjátok híveitek előtt a' veszedelmet, melly vallási tekintetben is eléri őket, ha a' zsarnok oroszoknak sikerülne legyőzni vitéz seregeinket, leigáznunk hazánkat. Föl, föl munkára: szentebb érdekek mellett soha sem szóltatok! A' vallás, lelkiösméret és polgári szabadság' érdeke az, minek védelmére ünnepelesen hivlak föl benneteket. A' veszély nagygyá válhatik mind polgári, mind vallási szabadságunkra, ha ti is lelkészek, 's általatok az összes nép' milliói, megtörhetlen gátot nem gördíttek a' rohanó ár' elébe; 's épen azért nagy és ernyedetlen legyen buzgalmatok is, annak a' nép' fölvilágosítása, fölleskésítése által eszközzendő elhárításában. Például szolgáljon buzgalmatoknak a' különben hazaáruló Rajaescics. Mit tett ő maroknyi népével az által, hogy a' vallás' fegyveréhez nyult, vallással izgatott: holott híveinek vallását elnyomni, üldözni senkinek sem jutott eszébe! Ha ti csak tízedrészét teszitek annak, vallástok 's az emberiség és igazság' szent érdekében, mit ama' honárfaló gonosz czélokra tön, mentve lesz hazátok, mentve lesznek vallástok 's az emberiség' érdekei, a' vallási és polgári szabadság' gyilkosának fegyverétől 's még veszélyesebb ármányaitól. Szavaim, meg vagyok győződve, vízhangra találandnak kebleitekben, 's buzgalmatokat sem halál, sem rabság' félelme nem törendi meg, ebbeli kötelelességtek' hű végrehajtásában. Isten' áldása, a' hálás haza' méltányos elismerése, híveitek' lelki 's földi boldogsága' megvédésének tudata legyen bő jutalma hűség és fáradozástoknak. Én csak irányt akartam adni buzgó eljárásoknak. Buzgalmat Isten' parancsa, az ügy' szentsége, 's a' szent hivatástokból eredő kötelelességérzet öntsön kebleitekbe.

Hogy azonban eljárások czélszerű 's abban némi egyformaság is legyen az egész országban, rendelem a' mint következők:

1. Minden vallás-felekezeti lelkész legszigorubb kötelelességének tartsa a' f. hó 27-től számítandó három héten át minden vasárnap, ezeken fölül pedig az első és második hét' esütörtökén, mindössze tehát ötször, a' néphez a' szabadságharez' ernyedetlen folytatására, 's midőn az majd az illető hatóságtól kihirdettetik, népfölkelésre 's minden egyéb áldozatkészségre lelkesítő beszédet tartani.

2. A' római és görög-egyesült katholicus lelkészek különösen, a' fentebb meghatározott idő alatt, minden ünnep és vasárnap, 's azon két esütörtökön is, mellyen az egyházi beszéd tartandó leszen, egyházi menetet, (processiót) tartsanak: könyörgővén azalatt Isten' szent fölségéhez, igazságos fegyvereink' győzelmeért, ellenségeink' megsegyenyítéseért, a' nép' vallási és polgári szabadságának föntartásáért, 's azért, hogy a' népnek erőt, buzgalmat, kitűrést és áldozatkészséget adjon, szabadságát megvédeni.

3. Jövő juniushó 6-kára eső szerdára, országos nemzeti bűjt hirdettetik, mit minden felekezeti lelkész híveinek tudtára adni, kötelelességének ismerje; intvén őket annak szigorú megtartására, hogy Isten' hatalmas segedelmént szent ügyünk' gyámolítására ez által is kiérdemeljük.

4. Az ídemellékelt imádság az isteni-szolglátat' alkalmával mindennap, a' katholicusoknál különösen a' mise és veesernye után, az Oltári-szentségnek is kitételével, áhítatos, érthető 's buzdító hangon olvassassék föl a' nép előtt.

5. Ezen könyörgés' befejeztével azonnal, és azon nap még egyszer huzassanak meg a' templomok' minden harangjai, hogy azok' megható zengzetének árján küldjék föl a' hívek áhítatos keblök' utófohászait a' népek' Istenéhez; áldást kérve le igazságos fegyvereinkre.

6. A' fölkelés' esetében pedig maguk az egyháznak főpásztorai és papjai, ünnepi öltözeteikben, álljanak a' nép' élére, 's a' vallás' mindenható szózatával buzdítsák a' népet a' vallási és polgári szabadság' megoltalmazására, hogy a' béke' napjai, Isten' dicsőségére, minél hamarább bekövetkezzenek.

Egyébiránt a' haza megvárja minden hű fiától, kik közt a' lelkészek már szent hivatásuk által is olly kitérő helyet foglalnak el, hogy minden lehető alkalmat megragadva czélszerűen fölhasználandnak a' nép' fölvilágosítására 's lelkesítésére, miszerint az, vallása, hazája, szabadsága, tüzhelye' védelmében megtörhetlen, kitartó, minden áldozatra kész legyen, 's a' milliók' egyesített ereje, ellenállhatlan hatalommal verje meg, irts ki, 's semmisítse meg a' szabadság-gyilkosok' zsoldos seregeit, mellyeket semmi eszme, semmi erkölesi erő nem lelkesít, mellyek jönek, mivel esordaként hajtának át hazánk' határain.

Debreczen, majus' 18. 1849. Vallás 's közoktatásiügyi miniser. Horváth Mihály, vál. csanádi püspök.

(Könyörgés.) Isten, népek' hatalmas Istene! Hozzád emeltük szavunkat, midőn az áruló fejedelmi ház először küldé be országunk' földre pusztító seregeit, hogy földulván a' jogot és szabadságot, kiirtsanak közülünk minden isteni igazat és szentet. És te bennünket meghallgatál, adván ifjaink és férfaink' karjába 's keblébe lelkesedést és erőt, miglen megverték 's kiűzték hazánkból a' szivtelen, a' hitszegő király öldöklő, pusztító hadait. Most újra színed elébe járulunk igazságunk nagy Istene, 's gyermeki bizodalommal kérjük le népünkre, országunkra mindenható segélyedet. Megújulni készülnek rajtunk a' kísértet' keserű órái. Alig volt a' föld' népe szabaduló félben a' hitszegő királyi ház' zsoldosaitól; alig ütö ki azokat hatalmad által támogatott seregünk az ország' határai felé, már újabb ellenség, a' muszka, fenyeget bennünket, kit az áruló fejedelmi család akar behozni leigáztatásunkra. Istenünk, fölséges nagy Isten, hallgasd meg könyörgésünket! Vad ellenség készül megrohanni bennünket, melly butaságot, babonát terjeszteni 's minden fölvilágosodást és míveltséget, mellynek fátyla-világát szent fiad, a' mi megváltónk, gyújtotta meg az emberek között, kiirtani és örökre eloltani törekedik. Isten, értelemnek 's világosságnak Istene,

segíts meg bennünket! — Vad ellenség készül megrohanni bennünket, hogy földolja szentegyházaidat, lerontsa oltáraidat, mellyeket hívő népek emeltek tiszteletedre, 's dühös vallási türelmetlenséggel támadjon meg és irtsen ki mindent, mi a' vallásban és hitben az ő rabszolgaságra vezető intézkedéseinek és parancsainak nem hajt fejet . . . Isten, az igaz hit és boldogító keresztény vallás' alapítója, segíts meg harcában nemzetünket, melly egyházaid és oltáraid' föntartásaért küzd! — Vad ellenség készül megrohanni bennünket, 's hozni az ember' számára, kit szabaddá teremtettél, rabláncokat, 's hozni újra szolgaságot, a' réginél százsorta elviselhetlenebbet . . . Isten, szabadság' erős Istene, legyen áldásod szabadságért villogó fegyvereink fölött! — Vad ellenség készül megrohanni bennünket, hogy letiporja a' méltóságot és jogokat, mellyek a' népet megilletik; hogy kiirtsa közülünk a' szabadságot, egyenlőséget és testvériséget, az emberi-nem' tökélyesedésének föltételeit, 's ismét lealacsonyítsa a' nép' legnagyobb részét, hogy egy kis rész korlátlanul uralkodhassék fölötte . . . Isten, ki szereteted' legszebb áldásaul adtad a' népeknek a' szabadságot, egyenlőséget és testvériséget, gyámoltsd gonosz ellenségeink ellen fegyvereinket! — Vad ellenség készül megrohanni bennünket, mellynek dézma kell és robot, 's a' lealacsonyító jobbagyság' minden egyéb jogtalan szolgálatait, százsorta nagyobb mértékben, mint az volt a' habsburgházi fejedelmek alatt . . . Isten, ki szent fölségedben, nem kívánod az emberi arcz' véres verejtékének gyümölcsét, hanem jószágodban, minden adományodért egy hálafohászszal megelégedsz, ne engedd rablók és martalócok' zsákmányaivá lenni népedet! — Vad ellenség készül megrohanni bennünket, mellynek gonosz törekvése, nem csak honn tenni bennünket boldogtalanokká, elszakítani sziveinket oltárainktól, megfertőztetni nőinket, megszeplősíteni leányainkat, leöltni tisztos öregeinket, fölmészárolni szeretett kisdedeinket, elrabolni minden vagyonainkat, hanem, célja e' vad ellenségnek, rablánczra fűzve, magával ragadni e' hon' népéből minél többet, hogy elvigye magával a' rabság' legkínosbikába, hol nyögéseire hasagató korbácsütések, panaszaira rablánczainak sulyosbitása a' felelet! . . . Isten, ki a' jószágnak és igazságnak Istene vagy, ki a' jókat kegyelmeiddel tetéztvén, a' bünösöknek is kész vagy megbocsátani, ha hozzád folyamodnak, hallgasd meg fohásunkat, hallgasd meg könyörgésünket! Mentd meg hazánkat e' vad ellenségtől; áldd meg, mint eddig megáldád, fegyvereinket győzelemmel: hogy így messze üzvének őket hazánknak határaitól, a' szelid béke' boldogító kebelén áldjuk és magasztaljuk szent nevedet. — Hallgass meg atyánk, mindenható szent Istenünk, a' te szent fiad, a' mi urunk Jézus Krisztus által! Amen.

(Fölszólítás segélynyújtásra.) A' mult évben épen ezen idő-tájban egy ugynevezett 'Forint-egylet' alakult Bécsben, melly minden sorsu és rangu férfiakból állott. Erre valakit azon eszme indított, miszerint Ausztria, pénzügyi bonyodalmaiból az alábbi utmódon kissé kiségitésék. Ennek kulcsaul használta Ausztriának és minden ehhez tartozó társországoknak összes népségét, Magyarországot sem vevén ki, és így mintegy 40 millió lelket, kik fejenkint egy pengő forintot lettek volna fizetendők, hogy így 40 millió pengő forintnyi összeg gyűlhessen össze; 's ámbár sok szegény család találkoznék, mellynek tagjai csak egy garast is keservesen bírnának fizetni: de vannak különösen Ausztriában, számtalan gazdag magánosok, kik többet fizetvén, ha több nem, a' fönkitett összeg bizonyosan be fog vala jóni. De ezen terv is, mint né-

melly magasabb állásu személyekéi is, csak a' papiron maradt, a' babyloni toronyépítés' sorsára jutott, miután az ausztriai birodalomnak majdnem minden tartományában belháboru ütött ki, 's a' népek egymást meg nem értvén, ezen terv meghiúsult. De ha ez nem történt volna, 's az álladalomnak minden tagja ide járult volna fillérével: bizonyosan a' nemes lelkületű Magyarhon sem zárta volna ki magát, és kedves hazánkból, ha több nem, 15 millió bizonyosan bejött volna ezen egyletbe, 's szép segélyösszegével fővárosunk sem maradandott hátra. — Most barátim, úgy gondolom, nem kell sok beszéd, hogy ártatlanul szerencsétlenné lett, 's fájdalom! igen siralmas állapotra jutott testvéreink' számára hasonló, de kivihetőbb tervet léptessünk életbe. Nem én, de még a' leggyakorlottabb toll sem képes híven leírni azon borzasztó tetteket, mellyek nem csak fővárosunkon, hanem hazánknak sok más városain és helységein is elkövetettek. — Irányi Dániel, köztiszteletben álló kormánybiztosunknak egy mai placatja azon édes reménnyel biztat bennünket, miszerint nemes, emberszerető kormányunk, tehetségéhez képest igyekezni fog a' károsultaknak kárpótlást eszközölni. — Polgártársak! dolgozzunk kezére emberszerető kormányunknak; mutassuk meg, hogy a' történetek nem esüggesztének el, sőt nagyobb tettekre késztetének: fogadjuk el kulcsul a' főnebbi utmódot; és én bizonyos vagyok benne, hogy e' nemes célra rövid idő alatt minden fölül tetemes összeg fog bejöni, sőt nekem jelentéktelen egyének sikerült már némelly ismerős és ismeretlen kezekből a' mi vitéz hadseregünkbeli sebesültek' számára nagy mennyiségű tépést, vásznat és kórházi fehérneműt összegyűjteni, 's örömmel tapasztalám, miszerint nemeslelkű polgártársaink szívökből örülnek azon, midőn alkalom nyílik jótékonyaságuk' gyakorolhatására; minélfogva édesen esik remélhetnem, miszerint a' főnebb előadott nemes cél' tekintetében bizonyosan kiki kész leendő fillérével minél előbb segédkezet nyújtani, ezen példabeszéd szerint: „A' ki hamar ad, kétszeresen ad.“

Azért tisztelt polgártársaim és polgártársnéim, Egyesült erővel, legyen jelszavunk; vegyen mindegyikünk, ki magát arra képesnek véli, egy-egy ivet, járjuk be ismerőseinket, 's bizonyosan mindegyik köszönettel veendi azt, 's szép vállalatunkat tehetségéhez képest elősegítendi. *) Én ezt már megkezdtem, 's máris sokan meglehetősen összeget részint adtak, részint adni ígértek, 's mielőtt menhelyeinkről házainkba visszatérünk, sikerülni fog a' szegény károsultak' számára ha nem is teljes, legalább annyi kárpótlást eszközölhetni, hogy mesterségeiket vagy bármínő üzleteiket azonnal folytathatják. — Hogy pedig ezen ivekkel rendtelenség ne történjék, a' tisztelt városi tanács megbizta saját kebeléből Polgár Károly tanácsnok urat, ki az ezen jótékony pénzügyítésre vállalkozók' ivét nagyobb hitelesség' okáért megerősítendi, és a' begyülemző adományokat egy kiküldött biztos által fogja kiosztatni. — Elfogadtatnak az adományok leopoldvárosi kereskedésben, az új-épület' átellenében, Frankenstein-házban, 's a' gyűjtemény' végével a' nemes adományzó' nevei minden hírlapban ki fognak hirdettetni. Pesten, majus' 19-kén, 1849. Polgártársatok Fischhof Dávid.

*) Ily iv a' 'Kath i-k. lap' szerkesztőségénél is van letéve, 's mi az aláírások' sorát ezennel 20 p. frttal megnyitjuk.
Szerk.